

שרשים יש לה בתוך העולם הפנימי, ומהם היא מסתעפת והולכת לכיוונים שונים, העולים מלמעלה וסוגרים על "מיטת־סדום" של המאוויים הדחוקים והגלויים.

מסעי איש־החושש

מיעוטם של הנושאים ב"מסעי איש־החושש" חש לקוחים מן ההווי האוניברסיטאי־הסטודנטי בירושלים, ורובם ממסעות בצפון־אמריקה ואירופה. מכנה־משותף להם: הנדדים וחוסר השרשיות וההיצמדות לאינו קרקע שהיא. הצורה הקלילה והשוחקת של הסיפורים, הסגנון המרחף, כביכול, מעל לדברים, נוגע־ואינו־נוגע ומתובל בסוג מיוחד של הומור־לא־הומור—אין בכוחם להסתיר את ה"אנטי־קיום" של הדמויות. הגיבור, שהוא דומה בכל האירועים, תועה בדרכי נעוריו, מתחיל ללמוד ואינו מסיים, אוהב ואינו מקשר עצמו לאשה, מחפש ואינו מוצא, נודד ואינו מגיע לשום מקום. אפילו משא ה"תסביכים", שבלעדיהם לא תיתכן כמעט כל כתיבה "מודרנית", אינו מעמיס עליו משא כבד־לעיפה. הוא ניתן בצורה קלה וב"כפיות של תה" שאפשר להתגבר עליהן בלי קושי. אך לשונו של המספר והאווירה שהיא יוצרת הן־הן המח־יות את העלילה ומשוות לה ארשת שמחה, אפילו כשהדברים אינם שמחים כל־עיקר.

בסיפוריו האחרים. "שכונת חאפ" ו"לפתח אין צבע", הצטמצם המחבר בראיית נופי ילדותו ובתהודת האירועים המרכזיים של מלחמת־העולם השנייה ומלחמת־ששת־הימים. ב"מסעי איש־החושש" ניתק המחבר את גיבורו מן המציאות "הקטנה" של ישראל והפליג אתו ל"עולם הגדול". הוא מעבירו לנופים זרים, מלבישו לבושים אחרים של זמן ומקום, ומוכיח כי "צבר" נשאר ילד־הארץ לכל דבר ולכל אירוע.

* גדעון תלפו: מסעי איש החושש (סיפורים); אל"ף הוצאת־ספרים בע"מ, 1969; 184 עמ'.

ומכירתם למוכר ספרים משומשים. והנה גויס סכום של חמש לירות כדי לעשות "חיים", המתחילים בביקור ב"סינמאסקופ", שהוא "בית־היוצר לחלומותי הוורודים". השקיעה בחלל החלומות מסתיימת בהצלחה חמרית של קבלת דמי־הכניסה בחזרה. לא־חר־מכן בא ייצוג קטע מן המציאות, על כריותיו ועל אירועיו במסגרת בית־קפה "של הבוהימה". האורחים "השובים כחלק מן הריהוט, כמכונת־האספרסו הצמודה לדל־פק: לעולם הם שם, איש בפִּינתו..."

דמויות רבות עולות כאוב מארץ. עברן ועתידן נסקרים בדמיונו של המספר. הוא מנסה לתפוס את האנשים ברגעים מסוימים ובעין "הצלמניה" שלו לקבוע מהיכן באו ולאן הם הולכים. השקיעה הצפויה לכל אחד מהם באה לפתור את חידת קיומם, הנתונה מראשיתה בתוך צללים מאפילים של אנטי־קיום. הפעילות הבאה בסוף אותו יום של בילויים ממשיים נעשית על גבי קטנוע של חבר: "אנו כבר דוהרים. מהירותו של אדם כבודו: הכביש, המדרכות, עצי הפי־קוס הנטועים בשוליהן, פנסי הרחובות, גורות הניאון, בתי־הקפה, האנשים. אנו נמצאים בתוך המירוץ הגדול ויקח השד את כולם..."

ובסופו של המירוץ הנה בא הווידוי: "גופי ספוג רעל... אני מנסה לחשוב על עבודה קבועה, חיים מסודרים, יציאה מן הערבוב־יה של מעשי־עראי שאין לי שליטה בהם; ... השיתוק אוחזני, הפחד; המפלט—דרך פרזודור החלומות, הבטחון—בעצלות המשפרת; סומר כולי ומכוזן אני מתחפר בעמדת הקיפוד שלי, איש לא יעקרני... ראשי מלא פרחים, שירים, חרוזים, דמיונות, אכסיומות ואגואיזמים. אני מנסה לעצום את עיני, תוצאות מדהימות! אני נרדם כהרף־עין".

בתוך המעגל—הראשון—של "היום" הארוך שתולים המעגל ה"ליוואנטיני" והמעגל ה"עמוק". רישול, עצלות, היסחפות עם גלי הזמן הם מסימני הליבנטיניות, ואילו המעגל ה"עמוק" בא להוכיח שכל האנטי־מציאות הזאת איננה מן השטח ולחוץ.

בת מאד—נמצאים רבדים אחרים לגמרי, ספורי גים ריח אדמה טריה של קבר רענן ולות— שים פסוקים ידועים מקהלת.

לפתחו של בור

עולמם של יהודים חרדים בירושלים אינו פתוח לאנשים מן החוץ ומעט מאד נכתב עליו. החרדים היחידים שאינם משכיחים את קיומם הם אנשי "נטורי קרתא". רובם הגדול של יראים-ושלמים בירושלים רחוקים כמדומה מן ה"תדמית" שהציבור הכללי משווה להם בגלל פעילותם של "נטורי קרתא". הללו ממשיכים במסורת הקיום היהודי לפי הדפוסים המקובלים מן הדור-רות הקודמים, ועיקר קיומם המגמה לקיים את אורח-חיייהם בעולם המודרני, לעמוד ב"רוחות הומן", ולהבטיח את הרציפות הדתית-המסורתית לדור יבוא.

סיפוריו של לוי-יצחק הירושלמי פותחים אשנב קטן למציאות חייהם של הללו ומראים לנו שגם בעולם סגור זה יש מאבקים והתלבטויות שהמיתח האנושי שבהם אינו נופל מזה שבחיייהם של חילוניים. המתברר, מיוצאי השכונות החרדיות בירושלים, מכיר היטב את הרקע האנושי והחברתי. כל סיפור שלו מעלה אירוע יוצא-דופן המציג את בעיות ההתנגשות שבין עולם שרשי ויצבי זה לבין טבע האדם וחולשותיו. שנאה וקנאה, צרות-עין, אמונות תפלות, לעג ובוז לאנשים מופיגורל ולמודי-סבל, חוסר כל הגנה לולת, התעלמות מרצונו של הפרט לנהל את חייו לפי רצונו ומצפוננו— כל המידות המגוננות האלו שרירות וקיימות בחברה זו כבכל זולתה, הצביון הדתי והמוסרי של השקפת-עולמם של הדתיים מבליט ביתר-שאת את חריפותם של הגילויים השליליים כפי שמעלה הסופר בחיבורו.

* לוי יצחק הירושלמי: לפתחו של בור (סיפורי ירושלים); צייר: משה בן-שאול; הוצאת אור, תלאביב, 1969; 152 עמ'.

נראה שפוחו יפה במקום-גידולו בלבד, על כל חילופי המראות שחלו בו בעשרות השנים האחרונות. קליטתו בפאתי מערב אינה עולה יפה, בדרך-כלל, ותחושת הנכר והזרות מלווה אותו כל הימים.

הקשרים היחידים המזינים אותו הם, להלכה לפחות, היחסים עם טיפוסי הנשים המזדמנות בדרכו. אך גם יחסים אלה משתבשים, במוקדם או במאוחר. איזה נוגדנים קיימים בתוכו, והם דוחים ממנו את כושר ההסתגלות וההתבוללות בחברה זרה. דוגמה נאה לכך היא הרגשתו בתוך ניו-יורק, כשסביבו "עדר צפוף של פנים נכריות, בדידות מטומטמת ומאופנת, המאוחד כולו בברית-סתרים והמובל כחפרפרות מתחת לאדמה, במחילות חשוכות, בעיר העצומה והמזורה ביותר בתבל..."

הוא חש כי העיר הגדולה היא מיתוס ומפקפק אם אי-פעם יהיה בשל דיו כדי להיפתח אליה כדרוש". אף אשתו האמריקאית אינה מבינה לרוחו, וכשהיא מנערת אותו ממחשבותיו היא שואלת: "עדיין הוגה באמא?"

ניו-יורק הגדולה מזה, ואמא בעלת-הקיוסק בפתח-התקה מזה—אלה הם שני הקטבים שביניהם נרקמת ישותו של התינוק שיצא לתרבות גדולה, כפי שמעלה תלפז בכל סיפוריו. אך לא רק בעולם הגדול קיימת בדידותו של הישראלי הצעיר. גם בהווי האוניברסיטאי, במצהלות הסטודנטים, בהולות, בצנינות, בפרשות-האהבים הגדולות והקטנות מצויה נקודת-המוקד בחדר "מוזר ומקולל", שבו איבד סטודנט אחד את עצמו לדעת והשאיר פתק ובו שלש מלים: "שלום, עולם נפלא". גם כאן ניטל טעם המציאות, כל הדרכים נגמרות, כל הפתחים נסגרים, "והכל פה הוצף בחשור, / ונחנקת גם קרן האור... / אז תדע, ידידי, כי הגעת לחוף, / הכיסא והחבל, הסוף". בנכר הקרינה דמות האם, ואולי הנוסטלגיה לבית ולנופי הילדות, ואילו בירושלים מצפים הכיסא והחבל...

מתחת לשחוק שקיי-שמש, מתחת לפתיבה הלבבית—וכתיבתו של תלפז היא אמנם נלב-